

MUSE
TRIP

ตอน

บันทึกกลับ

เขายี่สาร

ชุมชนโบราณแห่งกรุงศรี

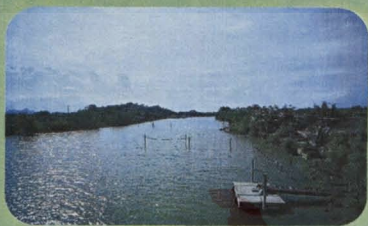
มิวเซียมสยามชวนเพื่อนซี้ ล่องเรือเที่ยวอ่าวไทย ไขความลับเขายี่สาร
“ชุมชนโบราณแห่งกรุงศรี” พร้อมสัมผัสวิถีชีวิตของ “บ้านเขายี่สาร”
สนุกสนานไปกับผ้ามัดย้อม และการเผาถ่านจากพันธุ์ไม้ชายเลน

ในวันเสาร์ที่ 26 เมษายน 2557
เวลา 08.00-17.00 น.

มิวเซียมสยาม
MUSEUM SIAM

ชุมชนยี่สาร

ตั้งอยู่ใกล้กับปากอ่าวไทย มีเขายี่สารซึ่งเป็นภูเขาหินปูนขนาดย่อมอยู่กลางหมู่บ้าน พื้นที่โดยรอบเป็นป่าโกงกางและนาทุ่ง บ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นเรือนไทยปลูกอยู่ริมน้ำ จากหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในชุมชนสรุปได้ว่า ยี่สารมีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชนยี่สารซึ่ง

เกี่ยวพันกับตำนาน หลวงปู่ศรีราชา ที่มีความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านทั่วไป ซึ่งมีศาลประดิษฐาน ณ วัดแห่งนี้ มีคนจีนสามพี่น้องล่องเรือสำเภามาค้าขาย พี่คนโตชื่อ จินครา คนรองชื่อ จินชาน คนสุดท้ายชื่อจิงกู เมื่อล่องเรือถึงบริเวณเขายี่สาร เรือสำเภาได้พุงชนเขาจนเรือแตก ทั้งสามพลัดพรากจากกัน คนรองคือ จินชาน ได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เขายี่สาร และเกิดเป็นชุมชนนี้ตราบนานทุกวันนี้ โดยชาวบ้านเชื่อว่า จินชานคือหลวงพ่อศรีราชา

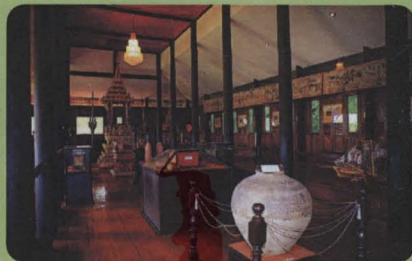
วัดเขายี่สาร

ตั้งอยู่ที่บ้านเขายี่สาร ตำบลเขายี่สาร เป็นวัดเก่าแก่ สันนิษฐานว่าสร้างมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย สิ่งที่น่าสนใจได้แก่ พระวิหารบนยอดเขามีลักษณะเป็นรูปเรือ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหล่อซึ่งเป็นองค์ประธานของวัด พระมณฑปและบานประตูสลักไม้ศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลายนับเป็นงานประณีตศิลป์ชั้นสูง พระอุโบสถบูรณะใหม่ประดิษฐานลวดลายปูนปั้นด้วยฝีมือช่างเมืองเพชร ภายในมีภาพจิตรกรรมฝีมือเดิม บานหน้าต่างเป็นรูปบุคคลใน

พงศาวดารจีน ถ้าพระนอนประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์ซึ่งมีนิ้วพระบาทเท่านั้น นอกจากนี้ด้านล่างยังมีศาลประดิษฐานหลวงพ่อศรีราชาที่มีความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านทั่วไป ทุกๆปีจะมีงานนมัสการหลวงพ่อกุลกลางเดือนอ้ายของทุกปี

พิพิธภัณฑ์วัดเขายี่สาร

ตั้งอยู่ในบริเวณวัดเขายี่สาร โดยใช้อาคารศาลาการเปรียญของวัดเป็นพิพิธภัณฑ์ เริ่มก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.2539 ด้วยความร่วมมือร่วมใจของชาวชุมชนยี่สารที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของท้องถิ่น โดยชั้นล่างจัดแสดงภูมิปัญญาบ้านเขายี่สาร ชีวิตวัฒนธรรมของผู้คน เครื่องมือผลิตยาสมุนไพร เครื่องใช้ไม้สอยของชาวบ้านในชุมชน ชั้นบนจัดแสดงภาชนะ เครื่องมือเครื่องใช้ของชาวชุมชนเขายี่สาร

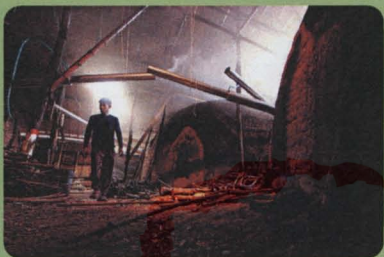
เปิดให้เข้าชมเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ เวลา 09.00 – 15.00 น. ยกเว้นวันเสาร์-อาทิตย์ ที่ตรงกับวันธรรมสวนะในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมที่ องค์การบริหารส่วนตำบลเขายี่สาร โทร. 0 3476 3108

โกกงางใบเล็ก

เป็นไม้ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ที่ขึ้นได้ในดินเลนที่ค่อนข้างอ่อน
ลึกและมีน้ำทะเลท่วมถึงตลอดเวลา ดังนั้นจึงพบไม้ชนิดนี้
ขึ้นตามชายฝั่งทะเลริมแม่น้ำ ชายคลองและป่าชายเลน

การทำถ่านไม้โกกงาง

YEESARN CHARCOAL ถ่านไม้โกกงาง ใช้เวลา
10-15 ปี จึงนำมาตัดทำถ่านไม้ได้ และมีการปลูก
ทดแทน ไม่มีการตัดไม้ทำลายป่า ปัจจุบันเขายี่สาร
เป็นที่ผลิตถ่านไม้โกกงาง นอกจากนี้จะมีคุณสมบัติ
ในด้าน ไฟแรง ถ่านน้อย และยังใช้สำหรับคนอยู่ไฟ
เพราะว่าถ่านมีคุณสมบัติไม่แตกปะทุ อีกด้วย

ประชาชนในตำบลยี่สารมีอาชีพการทำถ่านไม้โกกงางมาตั้งแต่ประมาณปีพ.ศ.2475 เป็นอาชีพหลัก
โดยมีขั้นตอนและอุปกรณ์ดังนี้

1. ไม้โกกงางตัดท่อนยาว ท่อนละประมาณ 1 หลา ที่ลอกเอาเปลือกออกแล้ว
2. โรงเผาถ่าน โครงโรงเรือนทำด้วยไม้ไผ่ และไม้โกกงางยึดติดกันด้วยดอกหรือเชือก
หลังคามุงจาก กั้นฝาทุกด้านด้วยจาก(เพื่อกันลม) ขนาดของโรงเผาถ่านไม้แน่นอนขึ้นอยู่กับ
จำนวนเตาเผาว่ามีจำนวนมากหรือน้อย โดยทั่วไปจะมีความสูงประมาณ 12 - 15 เมตร
กว้างประมาณ 15 เมตร
3. เตาเผาถ่าน มีลักษณะเป็นครึ่งวงกลม มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5 - 6 เมตร มีทาง
ระบายอากาศ 3 ทาง มีประตูหรือทางเข้า 1 ทาง เตาเผาถ่านทำด้วยอิฐมอญเชื่อมต่อกัน
ด้วยดินน้ำจืด ซึ่งดินน้ำจืดจะมีลักษณะสีน้ำตาลอ่อน เมื่อถูกน้ำจะมีความเหนียว เมื่อนำไป
เผาไฟจะมีการยึดติดแน่นเป็นดินที่นำมาจากจังหวัดเพชรบุรี

วิธีการเผาถ่านโก่งกาง

คือ ลำเลียงไม้โก่งกางเข้าเตาเผาถ่าน เลือกไม้โก่งกาง
ท่อนขนาดใหญ่บรรจุแนวตั้งก่อน จากนั้นจะบรรจุไม้
ที่มีขนาดเล็กซ้อนด้านบนจนได้ปริมาณ ทั้งนี้ต้องเว้น
พื้นที่บริเวณทางเข้าไว้ ปิดทางเข้าด้วยอิฐมอญ เชื่อม
ติดกันด้วยดินจืด เพื่อกันไม่ให้อากาศเข้า เว้นช่องตอน
ล่างสุดไว้ ประมาณ 1×1

เชื้อเพลิงที่ใช้เวลาเผาถ่าน จะใช้ส่วนของต้นโก่งกาง
ได้แก่ รากค้ายัน หรือส่วนยอดที่มีขนาดเล็ก จากนั้น
จึงทำการเผา โดยใช้ความร้อนเพื่อไล่ความชื้นออก
จากเนื้อไม้ซึ่งต้องมีผู้เฝ้าดูตลอด 24 ชั่วโมง เพราะ
ถ้าไฟที่ใช้ในการเผาถ่านดับ และอากาศเข้าได้ จะ
ทำให้ไม้โก่งกางในเตาเผาถ่านเสียหาย

การเผาถ่านครั้งหนึ่งจะใช้เวลาประมาณ 15 วัน หลัง
จากนั้นจะหยุดให้ความร้อน และช่องใส่เชื้อเพลิงทิ้งไว้
อีกประมาณ 7 วัน จึงจะนำถ่านออกมาใช้หรือส่งออก
จำหน่ายต่อไป

ถ่านไม้โก่งกางเป็นถ่านที่ให้ความร้อนสูง การเผา
ถ่านโก่งกางแต่ละครั้งจะได้ถ่านไม้โก่งกาง 2 ลักษณะ
ได้แก่

1. ส่วนที่เป็นท่อน จะนำมาขายเป็นท่อน
2. ส่วนที่แตกหักหรือหักเป็นชิ้นขนาดเล็ก จะนำมา
ขายเป็นกระสอบ

อ่าว ก.ไก่

เป็นส่วนหนึ่งของที่ราบลุ่มเจ้าพระยา มีแม่น้ำสำคัญ 5 สายไหลออกอ่าวไทยใน 6 จังหวัด คือ แม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านสมุทรปราการ-เขตบางขุนเทียน กทม. แม่น้ำบางปะกงไหลผ่านฉะเชิงเทรา แม่น้ำท่าจีนไหลผ่านมหาชัย สมุทรสาคร แม่น้ำแม่กลองไหลผ่านสมุทรสงคราม และแม่น้ำเพชรบุรีไหลผ่านบ้านแหลม เพชรบุรีทำให้บริเวณพื้นที่อ่าว ก.ไก่ มีสภาพเป็น ดินแดน 3 น้ำ คือ น้ำเค็ม น้ำกร่อย น้ำจืด ผลพวงจาก 3 น้ำทำให้อ่าว ก.ไก่ เกิดปศายเลนเด่นๆ 3 ลักษณะ คือ

ป่าโกงกาง อยู่ด้านนอกสุดติดปากอ่าวชายฝั่งทะเล เป็นแหล่งเผาถ่านไม้โกงกางคุณภาพดีของประเทศ

ป่าแสม อยู่ถัดเข้ามา เป็นแหล่งอาศัยของปูแสม ใช้ทำปูเค็มรสอร่อย ส่วนต้นแสมนั้นทำฟืนให้คุณภาพดี

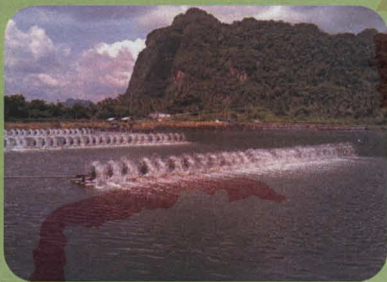
ป่าจาก อยู่ด้านในสุด ในอดีตชาวบ้านนำมาทำประโยชน์หลายอย่าง อาทิ มุงหลังคา ฝาเรือน หมวกใบจาก ส่วนปัจจุบันผลผลิตจาก“จาก” ที่ขึ้นชื่อในแถบนี้คือ “ขนมจาก”

อิทธิพลของ 3 น้ำ

ทำให้เกิดอาชีพทำนาหลักๆ ขึ้น 3 นาในพื้นที่ อ่าว ก.ไก่ คือ

นาข้าว อยู่ในพื้นที่ชั้นในสุดพึ่งพิงน้ำจืด
ในการปลูกข้าว

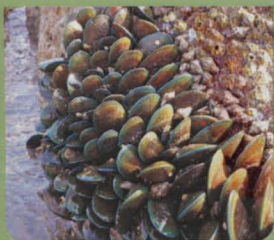
นากัง อยู่ในพื้นที่ถัดออกไปในสภาพน้ำกร่อย
หรือน้ำล้นจืดเล็กน้อย

นาเกลือ อยู่ในพื้นที่ด้านนอกชายฝั่งทะเล
มีสภาพน้ำเค็มเหมาะแก่การทำนาเกลือ
ซึ่งอ่าว ก.ไก่ ถือเป็นแหล่งผลิตเกลือสมุทร
หรือเกลือทะเลแหล่งใหญ่ของเมืองไทย
มีการทำนาเกลือกันในพื้นที่สมุทรปราการ
สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และเพชรบุรี

คลองด่านแหล่งหอยแมลงภู่มากที่สุดในเมืองไทย

ความสำคัญอีกอย่างหนึ่งของ อ่าว ก.ไก่ ก็คือ ดินแดน 3 หอย อันโด่งดัง เพราะมีหอยสำคัญ 3 ชนิดที่โดดเด่นอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ คือ

หอยแมลงภู่น้ำจืด แหล่งเลี้ยงหอยแมลงภู่น้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดอยู่ที่ อ.คลองด่าน สมุทรปราการ ชาวบ้านที่นี่เลี้ยงหอยด้วย ภูมิปัญญาพื้นบ้าน หอยแมลงภู่น้ำจืดคลองด่านตัวไม่ใหญ่เท่า หอยสุราษฎร์ แต่มีรสอร่อยไม่เป็นรองใครเพราะในตัวหอย ไม่มีทรายเข้าไปปะปน ปีหนึ่งๆชาวคลองด่านสามารถส่งขาย หอยแมลงภู่น้ำจืดนับหลายแสนตัน

หอยแครง แหล่งหอยแครงธรรมชาติใหญ่ที่สุดในเมืองไทยอยู่ที่ อ.บ้านแหลม เพชรบุรี

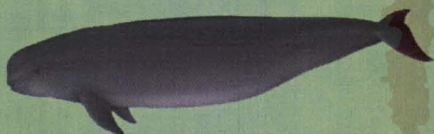

หอยหลอด ดอนหอยหลอด อ.เมือง สมุทรสงคราม คือ แหล่งหอยหลอดขนาดใหญ่ที่สุดและมีเฉพาะที่เนื่องจากพื้นที่ แถบนี้มีลักษณะเป็นสันดอน เกิดจากการทับถมของตะกอนแม่น้ำ ดอนหอยหลอดคือแหล่งท่องเที่ยวขึ้นชื่อแห่งเมืองแม่กลอง ในช่วงวันหยุดจะมีคนไปเที่ยวชม ทำกิจกรรมเก็บหอย และกิน อาหารอร่อยๆโดยเฉพาะเมนูหอยหลอดผัดฉ่าจากร้านอาหาร จำนวนมากในแถบนั้น

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

อ่าว ก.ไก่ มีการสำรวจจากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เมื่อ ปี 2547 พบว่า บริเวณชายฝั่งแถบนี้ พบโลมา 3 ชนิดได้แก่

โลมาหัวบาตรหลังเรียบ

โลมาหลังโหนก

โลมาอิรวดี

ปัจจุบันพบว่าสุมเสี่ยงต่อการใกล้สูญพันธุ์ไม่น้อย เมื่อแม่น้ำ 5 สายหลักไหลมารวมกันที่อ่าว ก.ไก่ ก็ได้พัดพาเอาตะกอนแร่ธาตุมาทับถมสะสมกัน เกิดเป็นหาดเลนหรือ“ทะเลตม”ขึ้น ทะเลตมหรือหาดโคลน แม้จะไม่สวยงาม ดูเลอะคล้ำๆ แต่นี่คือแหล่งทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์มากที่สุด ก่อให้เกิดการทำอาชีพมากมาย รวมถึงอาชีพสำคัญอย่างการทำประมงชายฝั่งที่มีมานับร้อยปีจัดได้ว่า อ่าว ก.ไก่ คือชุมทรัพย์ปากอ่าวที่สำคัญแห่งหนึ่ง

สำนักงานกวีรัฐมนตรี

okmd

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

เลขที่ 4 ถนนสนามไชย แขวงพระบรมมหาราชวัง

เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

โทร: 02 225 2777 แฟกซ์: 02 225 2775

www.museumsiam.com

facebook.com/museumsiamfan